Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

10

2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja

ISSN: 2992-8982

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 714 sahifa, 30-oktyabr, 2023-yil.

Bosh muharrir:
Sharipov Qo‘ng‘irotboy Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O‘zR Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vaziri o‘rinbosari
Sharipov Qo‘ng‘irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Djumaniyazov Maqsud Allanazarovich, Qoraqalpog‘iston Respublikasi Tabiat resurslari qo‘mitasi raisi
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O‘zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O‘zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig‘i o‘rinbosari
Ochilov Farxod, O‘zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo‘limi boshlig‘i
Eshov Mansur Po‘latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo‘yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., “O‘IRIAM” ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo‘yicha prorektori
Karimov Norboy G‘aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasi professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro “Nordik” universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., “El-yurt umidi” jamg‘armasi ijrochi direktori o‘rinbosari
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instiiuti professori
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o‘qituvchisi
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktaranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o‘qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg‘ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna Geologiya fanlari universiteti “Iqtisodiy geologiya” kafedrasi dotsenti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o‘g‘li, TDIU Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar departamenti rahbari
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU huzuridagi PKQTUMOTMXHB mutaxassis

Ekspertlar kengashi:
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To‘lqin Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Qishloq xoʻjaligida innovatsion xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishning nazariy asoslari....8
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, professor, **Zaynutdinova Umida Djalalovna,** dotsent

Oʻzbekiston-Turkiya doʻstligi azaliy qadryatlarimiz zaminida yashab kelmoqda....13
Oʻsman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya-Oʻzbekiston doʻstlik jamiyati rahbari

Oʻzbekistonda turizm sohasining rivojlanishini davlat tomonidan qoʻllab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish....15
Akkulov Abdulaziz Uralboyevich, mustaqil tadqiqotchi

Oʻzbekiston Respublikasini "Yashil" iqtisodiyotga oʻtish istiqbollari. Muammolar va yechimlar....19
Mirzayev Bexruz Abdulla oʻgʻli, doktorant

Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "Yashil" iqtisodiyotning oʻrni....26
Sevara Yaxshimuratova Rustam qizi, assistent-oʻqituvchi

Sanoat barqarorligini ta'minlashda yashil energetikaning oʻziga xos xususiyatlari....29
Kadirov Abdumalik Matkarimovich

Republikamizda "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishda agroxizmatlarni rivojlantirishning asosiy yoʻnalishlari....36
Mirzayev Q. J., i.f.d., professor; **Jonuzokov M. K.,** assistent oʻqituvchi

"Yashil" obligatsiyalarni muomalaga chiqarishning nazariy va amaliy jihatlari....40
E. I. Nosirov, i.f.n., dotsent

Turizm sohasidagi loyihalarni kreditlash amaliyotini takomillashtirish....46
Matkabulova Dilorom Xalilullayevna, PhD

Koreya Respublikasida yashil (eko) turizmning rivojlanish yoʻnalishlari va muammollari....51
Islomova Dilrabo Salomovna, kafedra assistenti

Moliyaviy menejment tizimini transformatsiyalashda raqamli marketing samaradorligini baholashning nazariy yondashuvlari....55
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich, PhD, dotsent

Samarqand viloyati ekologik turizm salohiyatidan samarali foydalanish asosida ekoturizm klasterlarini shakillantirish....62
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi, i.f.b.f.d.; **Axrorov Farxod Baxriddinovich,** i. f. n.; **Xoʻjamov Bobur,** tadqiqotchi

Ichki turizmni rivojlanlantirishda davlatning oʻrni....68
Dehqonov Burxon Rustamovich, tayanch doktorant

Oʻzbekistonda turizm sohasini rivojlanishiga global trendlarning ta'siri....72
Eshtayev Alisher Abdugʻaniyevich, i.f.d., professor

Assessment of the Current State of the Market and Procedure For Lending to Subjects of Tourism Services of the Republic of Uzbekistan....79
Karimova Aziza Maxomadrizoyevna, PhD, docent; **Maqsudov Orif Shakirovich,** assistant

Islomiy moliya instrumentlari (muzoraba va mushoraka) va ularni tijorat banklarida qoʻllash....84
Madraximova Gulasal, dotsent; **Safarova Nasiba,** magistrant

Mamlakatimizda "Yashil" iqtisodiyot asosida barqaror rivojlanishni ta'minlashning oʻziga xos jihatlari....90
Mustafaqulov Yangiboy Boʻriqulovich, Todjimamatova Mashhura Erkinovna;
Nurmatova Hilola A'zamovna; Berdieva Aziza Gʻanisher qizi; Egamberdieva Oydin Abror qizi

Ways to Improve the Green Recovery in Uzbekistan by Investment and Trade....97
Nurbek Khalimjonov, assistant

Evaluating the Path Towards Sustainable Tourism Development in the Republic of Uzbekistan....102
Khusniddin Egamnazarov

Nexus Between Climate Change and Energy Consumption in Uzbekistan: A Time Series Analysis....106
Sarvar Mamasoliyev; Shodiyor Toxirov

Oʻzbekistonda mice turizmini barqaror rivovlanishida qulay infratuzilma....112
Xalimova F. N., katta oʻqituvchi

Ichki turizmni rivojlantirishning ilgʻor xorijiy tajribasi va uni Oʻzbekistonda qoʻllashning iqtisodiy afzalliklari....115
Matkarimov Jahongir Shamuratovich, mustaqil tadqiqotchi

Agroturizmni rivojlantirish orqali hududlarning barqaror rivojlantirish imkoniyatlari....122
Joʻrayeva Nargiza Abduvohidovna, kafedra dotsenti

Turizm sektorida milliy hunarmadchilik mahsulotlarining rivojlanishining oʻziga xos xususiyatlari....126
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna, kafedra assistenti

Роль религиозного туризма в экономике Узбекистана....132
Рахимова Дилфуза Мирзакасимовна, преподаватель

Turistik sanoatining investitsion jozibadorligini boshqarish va samaradorligini baholash....139
Sa'dullayeva Gulnoza Sodiq qizi, PhD

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Turizmga innovatsiyon texnologiyalarni joriy qilish shart sharoitlari ... 144
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li, doktorant

O'zbekistonning "yashil iqtisodiy strategiyasi" va uni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari ... 147
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich, dotsent

An Analysis of the Structure of Trade Between China and Uzbekistan ... 150
Cao Gang, PhD Candidate

"Daka-Tex" MCHJ XKning marketing faolyatining takomillashtirish ... 160
Musyeva Shoira Azimovna, kafedra professori

Mamalakat iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda oziq-ovqat xavfsizligining o'rni ... 164
Ibragimov G'ayrat Ablaqulovich, PhD; **Shukurova Nilufar Qahramonova,** tadqiqotchi; **Umirov Islombek Furkatovich,** tadqiqotchi; **Tojiqulov Samandar Orufjon o'g'li,** tadqiqotchi

MDH davlatlarida chorva va parandachilik o'sish dinamikasi ... 169
Abidov Abdujabbor Abduxamidovich, t. f.n., dotsent

Tijorat banklarida foiz stavkaning likvidlilikka ta'siri ... 179
Berdiyarov Baxriddin Tavasharovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

O'zbekiston moliya bozorini jahon moliya bozoriga integratsiyalashuvining dolzarb masalalari ... 186
Burxanov Aktam Usmanovich, i.f.d., prof.; **Xudoyqulov Xurshid Xurramovich,** i.f.d., prof.

O'zbekiston Respublikasining Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lishiga oid ... 191
Ruzibayev Jahongir Nodirovich

O'zbekistonda ikkilamchi qimmatli qog'ozlar bozori hozirgi holati tahlili ... 194
Ro'ziqulov Abdimo'min Qussam o'g'li, mustaqil izlanuvchi

Raqamli texnologiyalar orkali turizm industriyasini rivojlantirish usullari ... 200
R. P. Zarikeyev, mustaqil doktorant

Korxona iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda inson resurslaridan foydalanish amaliyoti ... 206
Abdualimov Ashraf Qurbonaliyevich, doktorant

Oliy ta'lim muassasalarida to'lov-kontrakt shakli mablag'lari bo'yicha xarajatlar va ular hisobining amaldagi holati ... 211
Abdujalilova Dilnoz Abdusattorovna, doktarant

O'zbekistonda oziq-ovqat bozori nazariy tahlili ... 216
Abduraxmanova Zuxra Toxir qizi, doktorant

Sug'urta munosabatlarini takomillashtirishning istiqbollari ... 221
Abduturapova Dildora Farxodjon qizi, doktorant

Functions of Management in Education and Its Significance ... 231
Akhatova Shakhnoza Akram kizi, teacher

Qishloq xo'jaligi korxonalarini moliyalashtirishni yangicha usullarini o'rganishning ayrim dolzarb masalalari ... 235
Ametov Quvondik Mamatjanovich, mustaqil izlanuvchi

Yog'-moy sanoati korxonalari kapitali rentabelligini oshirish yo'nalishlari ... 238
Amirzoda Hamrayev, katta o'qituvchi

Banklararo to'lov tizimini raqamli iqtisodiyotdagi rolini oshirish choralari ... 244
Amonov Alisher, o'qituvchi

Baholash faoliyatini raqamlashtirish istiqbollari ... 248
Bobirjon Aktamov, katta o'qituvchi

Marketing xizmati samaradorligini baholashda PEST tahlil usulining ahamiyati va qo'llash imkoniyatlari ... 253
Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li, katta o'qituvchi

Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarining vujudga kelish zarurati, umumiy hisobotlarining tuzilishi va O'zbekistonning MHXSga o'tishida vujudga keladigan muammolar va ularni bartaraf etishning istiqbolli yo'nalishlari ... 259
Djurayeva Iroda Bahrom qizi, doktorant, o'qituvchi

Samaradorlikni korxona iqtisodiyotida tutgan o'rni ... 265
Fayziyeva Nilufar Shuxrat qizi, PhD, katta o'qituvchi

Avtomobil transporti korxonalarida amortizatsiya xarajatlari va uning hisobini takomillashtirish masalalari ... 269
G'anibayev Ilxomjon Shokiraliyevich, doktorant

Turistlar statistik hisobini olib borish bo'yicha xalqaro standartlar va tajribalar tahlili ... 275
Jumanova Zilola To'ychiyevna, doktorant

Tijorat banklari ipotekali kreditlarining qaytuvchanlik holatini barqarorlashtirish choralari ... 280
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li, kafedra o'qituvchisi

Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni amalga oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish ... 284
M. Samiyeva, kafedra assisenti

Assessment of the Economic Effectiveness of the Railway Transport System ... 288
Mannonov Shahruhmirza Abdurashidovich, independent researcher

O'zbekistonda mikromoliya tashkilotlarining iqtisodiy faoliyat samaradorligini oshirish yo'llari ... 294
Nazarova Muslima Nazarovna, PhD, i.f.f.d., katta o'qituvchi

Mamlakatimizda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari 301
Odilov Dilshodjon Tulqinovich

O'zbekistonda paxtachilik majmuasining iqtisodiy samaradorligini oshirish 307
Xoliqov Tolibjon Luptullaevich, kafedra assistenti

Ta'lim tizimi boshqaruvida "time menejmenti" texnologiyalarini qo'llash 311
Radjabova Gavxar Umarovna, kafedra dotsenti

Improving Trade Effectiveness Through Merchandising: Theory and Practice 316
Ravshan Aliyevich Allayorov, Associate Professor

An'anaviy moliya tizimidagi yangi yondashuv va yechimlar 319
Abrorov Sirojiddin, PhD; **Bunyod Usmonov,** PhD

Ijtimoiy fondlar va maqsadli jamg'armalar faoliyatini takomillashtirish 325
Samiyeva Gulnoza Toxirovna, PhD, i.f.f.d.

Tikuv-trikotaj korxonalarining brend jozibadorligini marketing strategiyalari asosida oshirish 332
Sh. Sh. Ziyayeva, katta o'qituvchi

Surxondaryo mintaqasining ekoturizm salohiyati nuqtayi nazaridan baholash 337
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li, mustaqil tatqiqotchi

Совершенствование учета неиспользованных основных средств в Республике Узбекистан 340
Усманов Фаррух Обитжонович, научный сотрудник кафедры

An'anaviy moliya tizimining metodologik muammolari, shuningdek moliya tizimida yuz beruvchi inqirozlar va ziddiyatli vaziyatlarning yuzaga kelish sabablari 348
Xabibullayev Dadajon Ro'ziboyevich, stajor tadqiqotchi

Dehqon xo'jaliklarida mahsulot yetishtirish samaradorligini oshirishda tomorqa xizmati klasterlarini takomillashtirish 355
Xamrayeva Sayyora Nasimovna, kafedra professori; **Ochilova Nargiza Akramovna,** doktorant

Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari 360
Nosirov Javlonbek Jamoliddin o'g'li, doktorant; **Raxmatov Ziyodullo Nosirovich,** dotsent

BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida kambag'allikni qisqartirish va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash masalalari 363
Yusupov M. S., PhD

Мировые финансовые центры точки роста экономики 369
Абдуллаев Анвар Фархадович, PhD., доцент кафедры

XX asr jadid ma'rifatparvarlari Abdurahmon Toshkandiy va Abdulla Avloniy ijtimoiy qarashlaridagi umumiylik va xususiylik 375
Abrorxon Asatulloyev Asatulloyevich, PhD

Математическое обоснование вычисления моды и медианы в статистике 379
Бердикулова Ирода Райимкуловна, старший преподаватель; **Усманов Шахзод Шохрухович,** студент

Yirik soliq to'lovchi korxonalar faoliyatini rag'batlantirishda soliq ma'murchiligining istiqbollari 390
G'aniyev Shaxriddin Vohidovich, i. f. d., **Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich,** PhD

Sog'lomlashtirish turizmi klasterlari faoliyatida innovatsion faoliyatni boshqarishning kross-innovatsiyalar asosidagi modeli 395
G'ofurov Azizbek Umarjonovich, mustaqil tadqiqotchi

Tijorat banklari faoliyatidagi kredit risklarini boshqarishni takomillashtirish yullari 400
J. Y. Isakov, i.f.d, professor

Mehnat bozorining raqamlashgan iqtisodiyotdagi statistik masalalari 405
A. Abduvohidov, i. f.d., professor

Davlat oliy ta'lim tashkilotlarida xarajatlar hisobini yuritish 407
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich, PhD

Актуальная ситуация в сегменте теновой экономики в Республике Узбекистан 412
Кошанов Абдимурат, независимый исследователь

O'zbekistonda moliyaviy hisob va hisobotni MHXSlariga transformatsiya qilishda asosiy vositalar hisobini tashkil etish masalalari 416
Qurbonova Shaxrinoz, doktorant

Erkin iktisodiy hududlarda investitsion faollikni oshirish masalalari 420
Qilicheva Kamola Muzaffarovna, mustaqil tadqiqotchi

Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida) 425
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich, erkin izlanuvchi

Sug'urtada assistans xizmatlarini takomillashtirish 433
Maxmudov A. M.

Цифровизация бухгалтерского учета 439
Мирсодикова Дилобар Дилшод кизи, самостоятельный соискатель

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini rivojlantirishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish 445
Nasurova Kamola Ravshanovna, PhD

Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках 451
Нуриллаев Рахмат Ярашевич, к.с.х.н., доцент; **Нуриллаев Шердил Жамолиддин угли,** магистр

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari 456
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li
Uy-joy fondi boshqaruvini samarali tashkil etish 460
Berdiyeva Dilfuza Axatovna, PhD, dotsent
Экономика знаний как высший ступень развития инновационной экономики 466
Хасанхонова Нодира Исаметдиновна, PhD
Kichik biznes subyektlarini samarali investitsiyalashning ilg'or xorijiy davlatlar tajribasi 471
Ruziyeva Dilobar Isomjonovna, iqtisod fanlari nomzodi
Davlat-xususiy loyihalarining mazmun-mohiyati, ilmiy-nazariy asoslari 481
Suleymanov Farrux Raximjonovich, mustaqil izlanuvchi
Комплексный анализ хозяйственно-экономической деятельности и устойчивости АО "Узавтосаноат" 487
Туйчиев Комилжон Лазизович, доцент кафедры
Экономическая сущность и важность повышения эффективности производства каракулеводческой продукции 493
Тулкин Хайтмуродович Фармонов, профессор; **Нуриллаев Жамолиддин Ярашевич,** докторант
O'zbekistonda tijorat banklari emission operatsiyalarining dolzarb masalalari 499
O'ktamova Nozima Narzulla qizi, PhD, kafedra dotsenti
Инновационные методы энергосбережения как способ повышения конкурентоспособности предприятия 503
Хамдамова Гавхар Абсаматовна, к.э.н.,профессор
Hudud sug'oriladigan yerlarida suv resurslaridan foydalanish holati tahlili 508
Shoxujayeva Zebo Safoyevna, i. f.n., professor, katta ilmiy xodim
Hududlarning moliyaviy-investitsion salohiyatini oshirishning nazariy va amaliy jihatlari 513
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, kafedra dotsenti i.f.d.
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda xodimlar faoliyatining axborot tizimlarini samarali tashkil qilish 521
Yuldashev Furqat Nurilloyevich, doktarant
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyoti sharoitida elektron biznesni rivojlantirish yo'llari 524
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich, PhD; **Akramov G'ayrat Otabek o'g'li,** talaba
An Analysis of Green Taxation and Its Effect on Economic Growth 530
Fayzieva Nargiza Rabimovna, PhD
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy jihatlari 537
Qurbonov Jasurbek Pozilovich, kafedra dotsenti
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm industriyasining rivojlanishi va istiqboli 540
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich, PhD, kafedra dotsenti
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili 544
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna, mustaqil tadqiqotchi
O'rta Osiyo davlatlarida rekreatsiya turizmi 548
Shaymanova Nigora Yusupovna, doktorant
Korxona investitsiyalari xususidagi ilmiy-nazariy yondashuvlar va qarashlar evolyutsiyasi 552
Eshqo'ziyev Oxunjon Oybek o'g'li, doktorant
O'zbekiston sanoatining rivojlanish tendensiyalari, muammo va yechimlari 559
Shavqiyev Erkin, i. f. n.
"Yashil iqtisodiyot"ga o'tish zaruriyati, dastaklari va uning o'ziga xos tamoyillari 565
Berdiyorov Baxtiyor Sodiqovich, kafedra dotsenti
Innovatsion faoliyatni rivojlantiruvchi omillar va ulardan samarali foydalanish yo'nalishlari 571
Ashurov Maxammadjon Sotvoldiyevich, i.f.n., kafedra dotsenti
Ijtimoiy tarmoqlar analitikasi 576
S. Qulmatova, PhD, dotsent
Analysing the Functioning of Enterprise Management in the Context of Institutional Reforms 581
Kurpayanidi Konstantin Ivanovich, Professor
Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi samaradorligini baholash 586
Ruxsatova Rushana O'ktamovna, erkin tadqiqotchi
Soliq tushumlarini prognozlashtirish modellarini qurishning klassik va intellektual usullari 593
Narmanov Ulug'bek Abdugapporovich, PhD; **Maqsudov Azamat Maqsud o'g'li**
Kompaniyani samarali boshqarishda marketingning o'rni va uning tamoyillarini qo'llash istiqbollari 598
Usmonova Dilfuza Ilhkomovna, kafedra dotsenti
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё 602
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли, научный сосискатель
Oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy manbalari bo'yicha xarajatlar hisobi va uni takomillashtirish 608
Artikov Kurbonazar Amonovich, mustaqil ilmiy tadqiqotchi
Innovatsion iqtisodiyot sharoitida inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiyalarning ahamiyati 614
Asamxodjaeva Shoira Shukurullaevna, katta o'qituvchi

Перспективы развития инноваций и роль стартапов: зарубежный опыт, проблемы и решения........................ 618
Ачилова Ширин Шавкат кизи, старший преподаватель
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarni kreditlashda garov ta'minotini takomillashtirish 622
Bazarova Nigora Ravshanovna, kafedra dotsenti
Sug'urta tashkilotlari investitsiya faoliyatini boshqarish masalalari 627
Kenjayev Ilhom G'iyozovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes 632
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich, Scientific researcher
Tijorat banklari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish yo'llari 637
Mirpulatova Luiza Mansurovna, doktorant
Tijorat banklarining tadbirkorlik subyektlarini kreditlash metodologiyasining ekonometrik tahlillari........................ 642
Norov Akmal Ruzimamatovich, DSc, kafedra professori
Tijorat banklarida kreditlash amaliyotini takomillashtirish yo'llari 649
Norova Nozima Nabiyevna, katta o'qituvchi
Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari 657
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li
Jahondagi kuzatilayotgan globallashuv va tabiatdagi o'zgarishlar oqibatida kelib chiqayotgan turli xatarlardan himoya qilishda sug'urta tashkilotlari oldida turgan vazifalar ("O'zbekinvest" EISK AJ misolida)........................ 661
Sayfullo Mirzoyev
International Experiences on Restoration of Financial Stability Through Indicators in Commercial Banking Sector........................ 666
Solijonova Muxlisa Azamatovna
Pensiya yoshining pensiya ta'minoti tizimiga ta'siri........................ 668
Tursunov Jaxongir Pulatovich, DSc
Mamlakat iqtisodiyotini islom moliya instrumentlari orqali rivojlantirish istiqbollari........................ 673
Xalikov Ulug'bek Rustamovich, PhD
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati........................ 678
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova, mustaqil izlanuvchisi
Qishloq xo'jaligi korxonalarini davlat tomonidan qo'llab quvvatlashning innovatsion menejment tamoyillari... 683
Shaniyazova Zamira Oralbayevna, PhD
Тенденции развития жилищного строительства........................ 688
Алиева Зилола Маматвалиевна, доцент кафедры
Tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirishning innovatsion usullari........................ 692
Shakirova Nigora Axralovna, kafedra dotsenti v.b.
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'larining shakllanishi va nazorat qilinishi........................ 698
Xusanov Nishonboy Abdusattarovich, filologiya fanlari doktori, professor
Спиртные напитки - вред здоровью 702
Кариева Халима Икромжоновна, старший преподаватель кафедры
Importance of Social Infrastructure Development in Rural Areas 706
Munisa Alimova
Davlat xizmatida agile loyiha boshqaruvi texnologiyasidan foydalanish........................ 709
Isaqova Zebo Murodovna, f.f.n. (PhD), tadqiqotchi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MAMLAKATIMIZDA XIZMAT KO‘RSATISH SOHASINI RIVOJLANISHINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Odilov Dilshodjon Tulqinovich
Turizmni rivojlantirish assotsiatsiyasi raisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada respublikamizning milliy iqtisodiyotida salmoqli ulushga ega bo‘lgan xizmatlar sohasining rivojlanishi, bu sohada aholi bandligi oshorosh hamda aholi turmush farovonligini oshirishha yordam beruvchi omillar tahlili keltirib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: xizmatlar sohasi, turizm, aholi bandligi, axborot kommunikatsiya texnologiyalari, YaIM, sanoat, aholi jon boshiga YaIM.

Abstract: This article examines the development of the service sector, which occupies a significant share in the national economy of our republic, employment in this area and an analysis of factors that contribute to improving the well-being of the population.

Key words: service sector, tourism, employment, information and communication technologies, GDP, industry, GDP per capita.

Аннотация: В данной статье рассматриваются развитие сферы услуг, занимающей значительную долю в народном хозяйстве нашей республики, занятость населения в этой сфере и анализ факторов, способствующих повышению благосостояния населения.

Ключевые слова: сфера услуг, туризм, занятость населения, информационно-коммуникационные технологии, ВВП, промышленность, ВВП на душу населения.

Xizmatlar sohasining rivojlanishi milliy xo‘jalikni barqaror o‘sishini ta’minlash, aholi bandligi va turmush farovonligini oshirishning muhim sifat omillaridan biri sanaladi. Servis va xizmatlar sohasini davlat tomonidan isloh qilish bo‘yicha bosqichma-bosqich chora-tadbirlarning amalga oshirilishi natijasida sohada iqtisodiy o‘sish sifatini oshirishga unda sezilarli darajada tarkibiy sifat o‘zgarishlariga yerishilganligi va tarmoqni rivojlanish tendensiyalarining o‘ziga xosligi bilan tavsiflanadi. Raqamli iqtisodiyotga o‘tish davrida xizmat ko‘rsatish sohasida yangi texnologik bazisni shakllantirish sohani rivojlantirishning asosiy omillaridan biriga aylanmoqda, shu boisdan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyev “Albatta, biz yeski tizimni batamom o‘zgartirib, o‘z oldimizga qo‘ygan maqsadga to‘liq yerishdik, deb aytishga hali yerta. Takror aytaman, biz har kuni izlanishdamiz. Bu yo‘lda dastlabki qadamlarni qo‘ymoqdamiz, xolos”[1], deb ta’kidlagan.

O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotga o‘tish sharoitida iqtisodiy jarayonlar yanada chuqur integratsiyalashib, xizmat ko‘rsatish sohalarida raqamlashtirish jarayonlarini rivojlanishi natijasida uning mamlakat YaIMga va aholi bandligining o‘sishiga katta ijobiy hissa qo‘shmoqda. Bugungi kun iqtisodiyotida iqtisodiyot tarmoqlari o‘rtasidagi o‘zaro hamkorlik va bog‘liqliklar juda tez o‘sib bormoqda. Xizmat ko‘rsatish sohasi nafaqat moddiy ishlab chiqarish sohasi mahsulotlarining faol iste’molchisi, balki unga asosiy yetkazib beruvchi hamdir. O‘z faoliyatini amalga oshirish uchun moddiy ishlab chiqarish sohalaridan mashina va uskunalar sotib olib, shu bilan birga, professonal, biznes, ilmiy, texnik, ta’lim, sog‘liqni saqlash, transport, savdo, moliya, AKT va boshqa turdagi xizmatlarni yetkazib beradi.

Raqamli texnologiyalarning bandlikka salbiy ta’siri haqida jiddiy havotirlarni Y. Brynjolfsson va Y. Makafi o‘z ilmiy tadqiqot ishlarida ifoda yetishgan. Ularning fikriga ko‘ra, insoniyat ikkinchi mashina davriga kirib bormoqda va unda raqamli texnologiyalarning rivojlanishi tufayli insonlarga tobora ko‘proq tovarlar va xizmatlar ishlab chiqarishni ko‘paytirish uchun imkoniyatlar ochilsada, shu bilan birga bu ularga ma’lum xavf-xatar va tahdidlarni vujudga keltiradi[2].

1 Mirziyoyev Sh. M. “Yangi O‘zbekiston” gazetasi bosh muharririga bergan intervyusi. https://daryo.uz/k/2021/08/17/.
2 Brynjolfsson E., McAfee A. (2012). Race Against The Machine: How the Digital Revolution is Accelerating Innovation, Driving Productivity, and Irreversibly Transforming Employment and the Economy. MIT: MIT Center of digital business. Available at:http://ebusiness.

Muammo shundaki, kompyuterlar va robotlar ba'zi kasblarni siqib chiqaradi. Qo'l mehnati asosida ishlaydigan ishchilar va muntazam og'ir, mashaqqatli kam malakali mehnat xodimlariga bo'lgan talab o'rniga yuqori malakali mutaxassislar tomon talab o'zgaradi, bu esa o'z navbatida birinchilarining ish haqining pasayishiga va daromadlar tengsizligining o'sishiga olib keladi3. Jahonning 59 mamlakatidan, 42 tasida, jumladan, Xitoy, Meksika va Hindistonda YaIM tarkibida ish haqi ulushi kamaygan[4].

K. Frey va M. Osborn tomonidan amalga oshirilgan baholashlarga ko'ra AQShda keyingi bir necha o'n yilliklar ichida bandlikning 47 %ini to'liq avtomatlashtirish mumkin[5]. Robotlar tomonidan siqib chiqarish bo'yicha yeng katta xavf, muntazam og'ir mashaqqatli va o'rta malakali mutaxassisliklar mehnatida jamlangan.

Britaniyalik fizik olim S. Xoking sun'iy aqlga asoslangan mashinalar tez orada insonlarni butunlay almashtirib, "yangi turmush mezoni"ga aylanishi to'g'risida o'z havotirini bildirdi[6]. Olim, shuningdek, o'zini-o'zi ishlab chiqaruvchi sun'iy aqlni ko'paytirish biologik jihatdan ustunlikka olib kelishi mumkinligini va bu insoniyat jamiyatining butunlay yo'q qilinishiga yoki uni tubdan o'zgartirishiga olib kelishi haqida xulosa bildirdi. Shunday qilib, ko'plab kasblar mashina va robotlar ta'siri ostida kelgusi o'n yilliklarda yo'q bo'lib ketish xavfi kutilmoqda. Shu munosabat bilan Dj.Bessen o'z tadqiqotlarida qiziqarli faktlarni keltiradi: AQSh iqtisodiyotida kompyuterlashtirishning o'sishi qayta ishlab chiqarish sanoatida bandlikning 3 %ga kamayishiga olib keldi, biroq shu bilan birga uning xizmat ko'rsatish sohasida yesa bandlikni 1 %ga o'sishiga turtki berdi. Shunday qilib, muallif ta'kidlab o'tadiki, "qayta ishlash sanoatida bandlikni salbiy kamayishini uning xizmat ko'rsatish sohasi tarmoqlaridagi o'sishi bilan qoplanishini nazarda tutadi[7].

Kelajakdagi istiqbolni ko'proq fantastik bashorat qilishlar ham bor. "Texnologik o'ziga xoslik" va transgumanizm g'oyasi tarafdorlari, xususan, V. Vindji va R. Kursveyl yaqin kelajakda (2030–2045-yillarga borib) texnologiyaning juda tez rivojlanishi va o'z-o'zini dasturlashtiruvchi sun'iy aqlning yeksponensional o'sishi yordamida inson mehnati deyarli butunlay siqib chiqarilishi mumkin bo'ladi, deb hisoblashadi.

Inson aqlini sun'iy aql bilan almashtirish, insonning shaxsiy hayotiga mashinalarni cheksiz kiritish, inson miyasidan nusxa olish va uni masofadan turib boshqarish, neyron interfeyslarni yaratish insoniyatni katta falokatga olib kelishi mumkin. Shu munosabat bilan inson aql-zakovatidan ustun bo'lgan aqlni to'liq nazorat qilmaslik, uni tor guruhlar manfaatlari uchun harbiy va boshqa g'ayriinsoniy maqsadlarda foydalanish yehtimoli va xavfi mavjud. Xuddi shu Kursveylning bashoratlariga tayanib, shunday xulosaga kelish mumkinki, aholining katta qismi uchun o'z-o'zini dasturlashtirilgan robotlarni ong bilan yaratish va uni saqlab turishga yehtiyoj yo'q, faqatgina aholining yeng boy 1 % yelitasi uchun cheksiz qulayliklar va umrboqiylik texnologiyalari mavjud bo'lsa yetarli hisoblanadi. Demak, bunday cheklovchi omillar qatoriga, bizningcha, quyidagilarni kiritish mumkin:

Iqtisodiy rivojlanishning siklik tavsifi, global iqtisodiy inqirozdan keyingi yillarda turli mamlakatlarda YaIMning o'sishi va mehnat unumdorligini pasayishi kuzatilmoqda;

Raqamli texnologiyalarni uzluksiz joriy yetilishiga qaramasdan korxona xodimlari o'rtasida ulardan foydalanish ko'nikmalarining yetishmasligi holatlari juda ko'p kuzatiladi. Korxonalarda o'rtacha 25 % xodimlar oddiy ofis dasturidan foydalanadi, 40 %i yesa undan samarali foydalanish ko'nikmasiga ega yemas[8]. Mehnat bozorida AKT mutaxassislari taklifi ortib bormoqda, biroq ayni paytda ularga bo'lgan talab undanda yanada tez o'sib bormoqda;

Robotlarning nisbatan yuqori darajadagi narxi qimmatligi va ulardan foydalanish uchun muhim investitsiyalarni jalb qilish yehtiyoji, robotlashtirish jarayonlarini tez takomillashtirish robotlarni ishlab chiqarishni arzonlashuviga olib keladi. Masalan, bir robot payvandchi 2005-yilda qiymati 182 ming dollar, 2014-yilda 133 ming dollar turgan va 2025-yilgi bashoratlarga ko'ra uning qiymati 103 ming dollar bo'lishi mumkin[9];

Ba'zi bir texnologiyalarning hayotiy emasligi. Muayyan texnologiyani ishlab chiqish qobiliyati har doim ham muammosiz bo'lishi va uning ishlash qobiliyati bilan bir xil bo'lmasligi mumkin. Shu munosabat bilan, ba'zi texnologiyalar bekor qilinadi deb taxmin qilish mumkin;

Ijtimoiy rad qilish. Inson ijtimoiy hayotga muhtoj, har bir individ o'zini faqat robotlar va kompyuterlar bilan atrofini o'rab turishini xohlamaydi, shu sababli jamiyatning ayrim aholi segmentlari uchun ular tahdid solishi mumkin.

Rus olimi R. Kapelyushnikov fikricha, uzoq istiqbolda ommaviy ishsizlik haqida gapirishning hojati yo'q, deb hisoblaydi. Uning ta'kidlashicha: "turli xil bozor mexanizmlarining hamkorlikdagi harakati tufayli yangi texnologiyalarning dastlabki davrdagi mehnatni tejash samarasini qisman va to'liq qoplashi yoki hatto uni haddan

---

3 http://ebusiness.mit.
4 Race Against The Machine: How the Digital Revolution is Accelerating Innovation, Driving Productivity, and Irreversibly Transforming Employment and the Economy. MIT: MIT Center of digital business. S. 59.
5 Computers and the Future of Skill Demand. OECD Publishing. Paris. P. 21.
6 Хокинг С. О "новой форме жизни" на базе искусственного интеллекта/ РБК: https://www.rbc.ru/.
7 Bessen J. (2017). Automation and jobs: When technology boosts employment. Boston University School of Law, Law & Economics Research Paper, No. 17–09.
8 OECD Digital Economy Outlook (2017). Op. cit. P. 160.
9 The Robotics Revolution. (2015). The Next Great Leap in Manufacturing. Boston Consulting Group. September. P. 7.

tashqari mustahkamlashi mumkin, shuning uchun dastlabki davr vaziyatiga nisbatan iqtisodiyotdagi ish o‘rinlarining umumiy soni kamaymaydi balki, hatto ortishi mumkin[10]. Ushbu tendensiyalar asosida, bilim va ilm-fanga asoslangan hamda uning manbayi bo‘lgan xizmat ko‘rsatish sohasidagi yuqori texnologiyalarning uzoq vaqt davomida roli ortib boradi, ya’na uzoq vaqtlar davomida ularda yuqori malakali mehnatni konsentratsiyasi tufayli bandlikni ta’minlashning asosiy yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qoladi, ayniqsa sanoat, kasbiy, ilmiy, ishbilarmonlik, texnik, axborot, ta’lim va tibbiy xizmatlar ko‘rsatish sohalarida.

Ilg‘or fan-sig‘imkor xizmat ko‘rsatish sanoati yangi texnologiyalar ta’siri ostida yanada ko‘proq yangi ish o‘rinlari yaratish imkoniyatiga ega. Shu bilan birga bir qator xizmat ko‘rsatish tarmoqlarida mehnat unumdorligining o‘sishi iqtisodiyotning boshqa tarmoqlarida bandlik dinamikasiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. M. Porter va J. Happelmanning qayd yetishicha aqlli texnologiyalar ta’siri ostida, “... yangi tarmoqlar, yangi xizmatlar va yangi vazifalar paydo bo‘ladi va bu ko‘proq insonlarga iqtisodiyotda o‘z o‘rnini topishga yordam beradi”[11].

Ijtimoiy rivojlanishning ushbu va boshqa transformatsiyalari xizmat ko‘rsatish sohalarini kengaytirishga turtki berdi, bu ularning yuqori differensiatsiyasi va turli xilma-xilligi tufayli jamiyatning deyarli barcha sohalarini qamrab oldi.

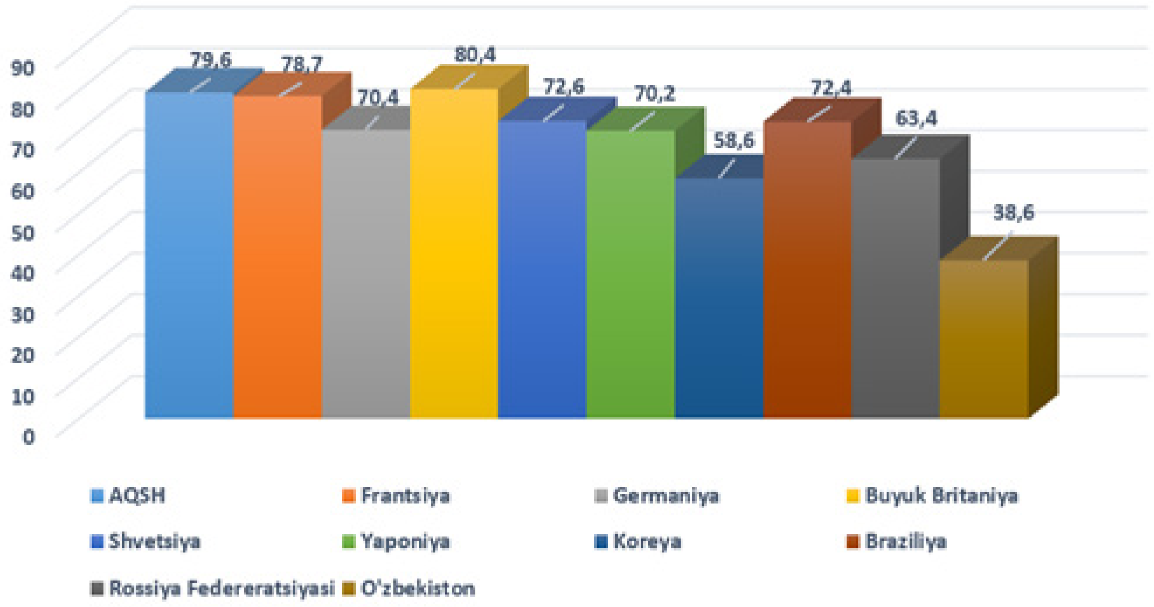

1-rasm: Jahonning rivojlangan davlatlari hamda O‘zbekiston Respublikasi YaIM hajmida xizmat ko‘rsatish sohasining ulushi (%da)[12]

Rivojlangan mamlakatlar xizmat ko‘rsatish sohasining iqtisodiyotidagi ulushi 70 % va undan yuqori. AQSh, Fransiya va Buyuk Britaniyada bu ko‘rsatkich 78 % dan ziyodni tashkil yetmoqda. Germaniya rivojlangan sanoat ishlab chiqarishiga va xizmat ko‘rsatish tizimiga ega bo‘lgan mamlakat bo‘lib hisoblanadi. Rivojlanayotgan mamlakatlar iqtisodiyotiga kelsak, unda yanada turli xil jarayonlarni kuzatish mumkin. Masalan, Braziliyada xizmat ko‘rsatish sohasining ulushi 71,2 %ni tashkil yetib, rivojlangan mamlakatlar uchun ahamiyati yaqin bo‘lib, Xitoy va Koreya sanoat ishlab chiqarishining salmoqli ulushi bilan ajralib turadi. Shunday qilib, Xitoyda xizmat ko‘rsatish sohasining ulushi 48 %, Koreyada yesa 60 %ga yaqin oshdi. O‘zbekiston Respublikasida bu davrda xizmat ko‘rsatish sohasining iqtisodiyotdagi ulushi 38,6 % bilan barqaror o‘sish tendensiyasiga ega.

Rivojlangan mamlakatlar iqtisodiy o‘sishiga yeng muhim ta’sir yuqori texnologiyali xizmatlar sanoati (AKT, professonal, ilmiy va texnik xizmat ko‘rsatish, ta’lim va sog‘liqni saqlash)ni ko‘rsatmoqda, ularning yalpi ichki mahsulot o‘sishiga qo‘shgan hissasi davr mobaynida 34% dan 44% gacha bo‘lgan. Ta’lim va sog‘liqni saqlash sohasi rivojlangan mamlakatlarda bu ko‘rsatkich bo‘yicha yetakchi o‘rinni egallaydi. Aksariyat rivojlanayotgan mamlakatlarda yesa YaIMga yeng katta hissa an’anaviy xizmat ko‘rsatish tarmoqlari tomonidan amalga

10 Капелюшников Р. И. Технологический прогресс - пожиратель рабочих мест?/ Р. И. Капелюшников // Вопросы экономики. - 2017. - № 11. - С. 116.
11 Портер М., Хаппелманн Дж. Указ. соч. – С. 93
12 Muallif tadqiqotlari asosida hisoblandi: OECD Statistics. National Accounts. Available at: http://stats.cd.org/; Российский статистический ежегодник. – М.: Росстат, 2021 – 725 с. O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati. 2021-y. – 158 b.

TARAQQIYOT ПРОГРЕСС PROGRESS

oshiriladi. Ayni paytda, yeng rivojlangan mamlakatlarda yalpi ichki mahsulotda xizmat koʻrsatish sektorining ulushi 80% va bu sektorni tegishli bandlikdagi ulushi 70% dan oshib bormoqda[13].

Oʻzbekiston Respublikasida xizmat koʻrsatish sohasining jadal rivojlanishi rivojlangan mamlakatlarga xos boʻlgan turli xil tendensiyalarga bogʻliq. Avvalo, ishlab chiqarishdagi texnologik oʻzgarishlar, xizmat koʻrsatish sohalarini rivojlantirish omili sifatida qayd yetish lozim. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini (AKT) joriy yetish sanoatda biznes-jarayonlarning murakkablashuviga olib keldi, natijada yuqori texnologik ishlab chiqarishga yangi yuqori sifatli xizmat koʻrsatish uchun yehtiyojlarni vujudga keltirdi.

AKTlar an'anaviy xizmat koʻrsatish sohalarini rivojlanishiga va uning faoliyat yoʻnalishlarini kengayishiga, yangi xizmat turlarining paydo boʻlishiga, tashkiliy va boshqaruv modellarining oʻzgarishiga hamda xizmat koʻrsatishda yangi usullarni keng joriy yetishga sabab boʻldi. Iqtisodiyotdagi raqobat hamda korxonalarda ishlab chiqarish xarajatlarni kamaytirish zarurati resurslarni tejash va korxonalarda ishlab chiqarish samaradorligini oshirish uchun yirik vertikal integratsiyalangan kompaniyalar tomonidan autsorsing amaliyotlarini keng qoʻllashda namoyon boʻlgan ayrim faoliyat turlarini alohida tarmoqlarga ajratishga turtki berdi.

Professional moliyachilar, advokatlar, buxgalterlar, marketologlar, reklamachilar, dizaynerlar, muhandislar va boshqa mutaxassislar tobora ishlab chiqarishning tashqi agentlari sifatida harakat qilmoqda va bozor konyunkturasiga qarab ularning aktivlarini oqilona boshqarish va kompaniyalar mulkini va nou-xaularni himoya qilib, ularning rivojlanish strategiyasi va yoʻnalishlarini ishlab chiqish orqali kompaniyalar raqobatbardoshligini oshirish uchun hissa qoʻshmoqda. Oʻzbekiston Respublikasida xizmat koʻrsatish sohasini rivojlanish dinamikasining oʻziga xos xususiyati shundaki, YaIMda xizmatlar sohasining ulushi 2010-yildagi 49,0 %dan 2021-yilga kelib 38,6 %gacha kamaydi.

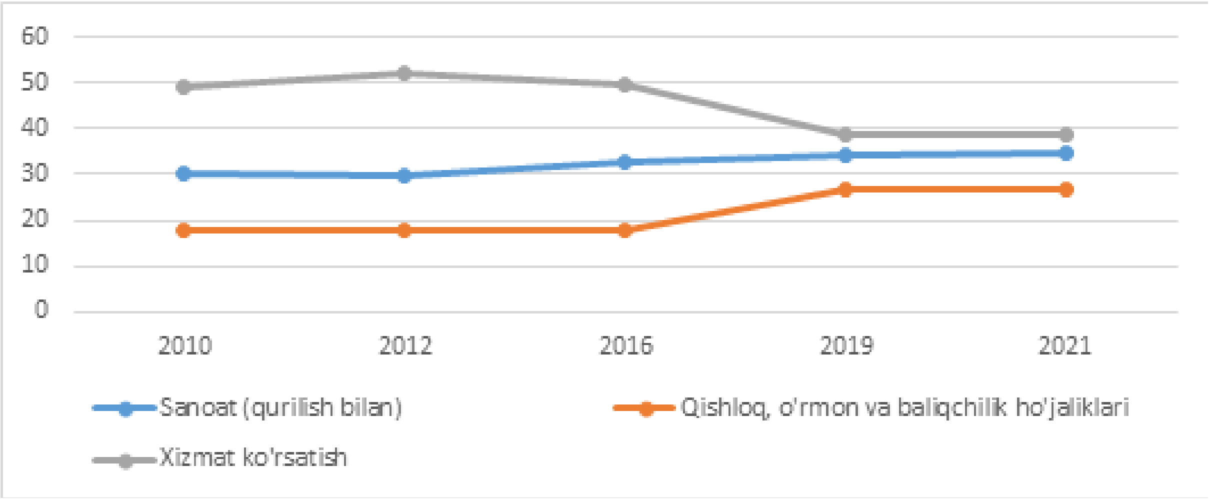

2-rasm: Oʻzbekiston Respublikasi YaIM tarkibida ayrim tarmoq va sohalar ulushi (YaIMga nisbatan % hisobida)

Bu Oʻzbekiston Respublikasi Davlat statistika qoʻmitasini 2018-yildan YaIMni hisoblashning yangi metodologiyasiga oʻtishi natijasi boʻlib hisoblanadi. Rasmdan koʻrinadiki, tadqiq yetilayotgan davrda milliy xoʻjalikning uch sohasida tarkibiy oʻzgarishlar yuz bermoqda. Unda qishloq xoʻjaligini ulushi kamayib, sanoat va xizmat koʻrsatish sohalarini ulushini oʻsishi yuz bermoqda. Biroq bu oʻsishda xizmat koʻrsatish sohasi yuqori darajada yuz bermoqda, bu umumjahon tendensiyasiga mos keladi.

Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktyabrda "Raqamli Oʻzbekiston – 2030" strategiyasi toʻgʻrisidagi farmoni qabul qilinishi bilan kelgusi ikki yilda mamlakatimiz hududlari va iqtisodiyotning real sektori tarmoqlaridagi korxonalarda boshqaruv, ishlab chiqarish va logistika jarayonlarini raqamlashtirish boʻyicha 280 dan ortiq loyhalarni amalga oshirish va unga qariyb 2,5 mlrd. dollar investitsiyani jalb qilish rejalashtirilgan. Natijada har bir aholi punktida uy xoʻjaliklari kamida 10 Mbit/s tezlikda internetga kirish imkoniyatiga ega boʻladilar14. Oʻzbekistonda "axborot-kommunikatsiya" sohasini ustuvor darajada rivojlanishi natijasida sohada yaratilgan yalpi qoʻshilgan qiymat 2016-yildan boshlab 2 baravarga oshib, 4,4 dan 8,8 trln. soʻmgacha, "axborot-kommunikatsiya" iqtisodiy faoliyat turi boʻyicha koʻrsatilgan xizmatlar hajmi yesa 2 baravarga oʻsib, 6,3 dan 12,9 trln. soʻmgacha oshdi.

13 Muallif tadqiqotlari asosida hisoblandi: OECD Statistics. National Accounts. Available at: http://stats.oecd.org/.

14 Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining ""Raqamli Oʻzbekiston – 2030" stpategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida"gi 2020-yil 5-oktyabrdagi PF–6079-son Fapmoni.

1-jadval: O'zbekiston Respublikasi milliy iqtisodiyotida xizmatlar sohasini o'sish dinamikasi (%da)[15]

№	Tarmoqlar	2010-y	2013-y	2016-y	2019-y	2021-y
1	Bozor xizmatlarining o'sish sur'ati (%da)	114,6	114,3	112,5	112,5	119,2
Shu bilan birga						
2	Aloqa va axborotlashtirish	128,7	121,9	111,7	108,0	121,8
3	Kompyuter dasturlash	121,8	130,4	114,9	103,7	126,7
4	Moliya	119,4	129,4	119,2	154,6	128,4
5	Transport	113,0	105,8	107,4	105,6	116,0
6	Savdo	118,6	119,4	114,7	105,1	112,7
7	Me'morchilik sohasidagi xizmatlar	112,0	114,4	112,0	108,1	110,4
8	Shaxsiy xizmatlar	124,5	119,8	114,7	103,7	105,7
9	Ko'chmas mulk bilan bog'liq xizmatlar	114,8	116,4	115,8	103,1	104,1
10	Turizm (mehmonxona xizmatlari bilan)	110,4	116,1	117,8	104,1	118,7
11	Yashash va umumiy ovqatlanish	120,9	116,6	111,7	105,6	112,7
12	Ta'lim	95,1	107,5	108,3	106,8	128,7
13	Sog'liqni saqlash	131,5	127,2	116,1	113,8	126,4
14	Boshqa xizmatlar	110,1	111,2	111,7	102,8	109,9

Jadval ma'lumotlarining 2021-yil yakunlariga ko'ra, xizmatlar sohasining o'sish sur'atlari 119,2 %ni tashkil yetdi va bunda asosiy ulush (umumiy o'sishning 50 foizigacha) kompyuter dasturlash xizmatlari (126,7 %), Moliya (128,4 %), ta'lim (128,4 %) va sog'liqni saqlash (126,4 %) hissasiga to'g'ri keladi. Xizmatlar sohasining tarmoq tarkibida an'anaviy xizmat turlari transport, savdo, me'morchilik sohasidagi xizmatlar, shaxsiy xizmatlar, ko'chmas mulk bilan bog'liq xizmatlar kabi turlarining o'sish sur'atlari pasayib o'rtacha 2021-yilda 109,7 %ni tashkil qilgan bo'lsa, zamonaviy AKT bilan bog'liq xizmat turlari aloqa va axborotlashtirish, kompyuter dasturlash, moliya, turizm, ta'lim, sog'liqni saqlash tarmoqlarida esa o'rtacha yillik o'sish 125,2 %ni tashkil qilmoqda.

Bu jahonning rivojlangan sanoat ishlab chiqarishiga va xizmat ko'rsatish tizimiga ega bo'lgan AQSh, Fransiya, Buyuk Britaniya va Germaniya kabi mamlakatlarning xizmat ko'rsatish sohasini rivojlanish tendensiyalariga mos keladi.

2021-yilda asosiy kapitalga sarflangan yalpi investitsiyalarda xizmatlar sohasining ulushi 30,7 %ni, ya'ni 50314,7 mlrd. so'mni tashkil yetdi. Maqsadli tarmoq dasturlarini amalga oshirish doirasida yo'l-transport va telekommunikatsiya infratuzilmasini rekonstruksiya qilish va shuningdek, uy-joy qurilishiga investitsiyalarning katta hajmi yo'naltirildi. Xizmatlar sohasida asosiy kapitalga sarflangan investitsiyaning tarkibiy tuzilmasida salmoqli o'rinni uy-joy qurilishi egallaydi. Ushbu sohaning ulushi 2010–2021-yillarda 14,7 % dan 16,2 % gacha o'sdi. Bunda mamlakatimiz hududlarida aholi uchun qurilayotgan zamonaviy namunali uylar asosiy ulushni tashkil etadi. Bunga O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 11-yanvardagi PQ–1683-sonli "Osiyo taraqqiyot banki ishtirokida "Qishloq joylarda uy-joy qurilishini rivojlantirish" loyihasini ko'p martalik transh bo'yicha moliyalashtirish dasturini amalga oshirishga doir birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori asosida Respublikamizda namunali uy-joy qurilishini rivojlantirish sabab bo'ldi16.

Xizmatlar sohasida iqtisodiyotning qon tomiri hisoblangan transport va aloqa sohasiga kiritilgan investitsiyalar ulushi 2021-yilda o'rtacha 13,2 %ni tashkil yetmoqda. Ushbu investitsiyalarning asosiy qismi temir yo'llar qurilishi va yelektrlashtirish, O'zbek milliy avtomagistralining modernizatsiya qilinishiga, shuningdek, zamonaviy aloqa tarmoqlarini rivojlantirishga yo'naltirildi.

Bugungi kunda rivojlangan mamlakatlarning iqtisodiyotida iste'mol talabi tobora individuallashib bormoqda. Jamiyatning o'sib borayotgan yehtiyojlari va unga ko'rsatilayotgan xizmatlar sifatiga bo'lgan talablarning oshishiga, malakali va yaxshi ko'nikmalarga ega bo'lgan kadrlar sonini o'sishiga, xizmatlarning differensatsiyalashuviga olib keladi, shu bilan birga, sog'liqni saqlash va ta'lim sohalarida, madaniyat va ko'ngilochar sohalarda, masalan, kino ishlab chiqarish, muzeylar, teatrlar, ommaviy axborot vositalari va boshqalarda ko'proq darajada yuqori fan sig'imkor texnologiyalarni axborotlashuv va kompyuterlashni kirib kelishiga rag'batlantirmoqda. Ilm-fan va innovatsiya bugungi kunda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda katta ahamiyat kasb yetib, ayniqsa yuqori fan sig'imkor tarmoqlarda, uning ajralmas qismiga aylanmoqda.

15 O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati. 2021-y. – 156 b.

16 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 11-yanvardagi PQ–1683-sonli "Osiyo taraqqiyot banki ishtirokida qishloq joylarda uy-joy qurilishini rivojlantirish to'g'risida"gi qarori.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ""Raqamli O'zbekiston – 2030" stpategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2020-yil 5-oktyabrdagi PF–6079-son Fapmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012-yil 11-yanvardagi PQ–1683-sonli "Osiyo taraqqiyot banki ishtirokida qishloq joylarda uy-joy qurilishini rivojlantirish to'g'risida"gi qarori.
3. Mirziyoyev Sh. M., "Yangi O'zbekiston" gazetasi bosh muharririga bergan intervyusi. https://daryo.uz/k/2021/08/17/
4. The Robotics Revolution. (2015). The Next Great Leap in Manufacturing. Boston Consulting Group. September. P. 7
5. Brynjolfsson E., McAfee A. (2012). Race Against The Machine: How the Digital Revolution is Accelerating Innovation, Driving Productivity, and Irreversibly Transforming Employment and the Economy. MIT: MIT Center of digital business. Available at:http://ebusiness.
6. http://ebusiness.mit.
7. Race Against The Machine: How the Digital Revolution is Accelerating Innovation, Driving Productivity, and Irreversibly Transforming Employment and the Economy. MIT: MIT Center of digital business. S. 59.
8. Computers and the Future of Skill Demand. OECD Publishing. Paris. P. 21
9. Капелюшников Р. И. Технологический прогресс - пожиратель рабочих мест?/ Р. И. Капелюшников // Вопросы экономики. - 2017. - № 11. - С. 116.
10. Портер М., Хаппелманн Дж. Указ. соч. С. 93.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Тел.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.